

28. 7. 2017

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zjišťování obsahu cizího práva a předmět znaleckého oboru právní vztahy k cizině

Tento příspěvek se zabývá otázkou přístupu českého práva k povaze cizího práva a s tím souvisejícím způsobem zjištění jeho obsahu. Cílem tohoto článku je poukázat na jednu z variant zjištění obsahu cizího práva, a to prostřednictvím znaleckého posudku zpracovaného znalcem v oboru Právní vztahy k cizině. Tento znalecký posudek může být přitom zadán soudem, orgánem státní správy pro účely správního či jiného řízení, rozhodcem, anebo ze strany soukromoprávního subjektu pro účely vyjednávání či soudního sporu.

Zásada *iura novit curia*

Český právní řád jako právní řád kontinentální Evropy zastává římskoprávní zásadu „*iura novit curia*“ neboli „soud zná právo“. Tato zásada se promítá zejména ve dvou oblastech. Za prvé je to soud, kdo je povinen provést právní kvalifikaci předmětného sporu, nikoliv účastníci řízení. S tímto pak souvisí také poučovací povinnost soudu dle § 118a zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu (dále jen „**OSŘ**“).

Druhý projev zmíněné zásady spočívá ve skutečnosti, že účastníci sporu nejsou povinni dokazovat právní předpisy. K tomuto § 121 OSŘ stanoví, že „*[n]ení třeba dokazovat [...] právní předpisy uveřejněné nebo oznámené ve Sbírce zákonů České republiky*“. Odborná veřejnost dovozuje, že se jedná také o uveřejnění ve Sbírce mezinárodních smluv a Úředním věstníku Evropské unie.[1]

Povaha cizího práva a způsob jeho určení

Jak je to ovšem s aplikací cizího práva, jež má být použito na konkrétní právní poměr na základě kolizních norem?

V prvé řadě je nutné zodpovědět otázku, zda je cizí právo považováno za právo či za skutečnost, která má být předmětem dokazování. Soudní praxe i právní teorie se shodují na tom, že i cizí právo je třeba považovat za právo, nikoliv za skutečnost, jež mají být předmětem dokazování, „*neboť se v důkazním řízení dokazují jen skutečnosti účastníky tvrzené či v řízení jinak vyšlé najevo*“.[2] Zásada *iura novit curia* bývá tedy vztahována též na Sbírku mezinárodních smluv, Úřední věstník Evropské unie, právní předpisy lokální a dle judikatury ji lze obecně vztáhnout též na právo cizozemské.[3] Přesněji řečeno v případě práva cizího má soud povinnost aplikovat jej *ex officio*, přičemž tato povinnost vyplývá již ze samotné kolizní normy, a břemeno znalosti, resp. zjištění, rozhodného práva leží na soudu.[4] Domníváme se, že rozšíření zásady *iura novit curia* je třeba v tomto smyslu vykládat spíše jako stanovení subjektu, který má povinnost právo znát či zjišťovat, resp. tak, že účastníci

řízení nenesou ve vztahu k právu důkazní břemeno.

V případě otázky aplikace cizího práva je namíste použít primárně zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém (dále jen „ZMPS“), konkrétně § 23 a 24. Ustanovení § 23 ZMPS přitom výslovně ukládá, aby cizí právo bylo používáno tak, jak se ho používá na území, na němž toto právo platí. V potaz by tedy měla být brána také judikatura vztahující se k předmětnému právu a doktrína. Soud může mít potřebné informace o cizím právu k dispozici již na základě své předchozí činnosti. Pokud tomu tak není, má soud několik možností, jak obsah cizího práva zjistit. Ke zjištění cizího práva v takovém rozsahu má soud nebo orgán veřejné moci dle § 23 odst. 2 ZMPS využít všechna potřebná opatření, a to taková, která povedou ke spolehlivému zjištění cizího práva.[5] *„Vyhodnocení spolehlivosti a věrohodnosti by se nemělo omezit jen na zdroj, který informaci poskytl, nýbrž by mělo zahrnovat i další aspekty, především časovou působnost právního předpisu, včetně prověření, zda cizí právo nedoznalo změn například následnou novelizací.“*[6]

V prvé řadě může soud obsah cizího práva zjistit svou vlastní činností. Zde bude rozhodující jazyková vybavenost soudu, a to zejména s ohledem na potřebu provedení výzkumu v oblasti judikatury předmětného státu a též právní vědy. Nutno říci, že předmětná činnost bude extrémně náročná zejména v případě studia zásadně odlišného právního systému, kdy jsou mnohdy i metody výzkumu odlišné, neboť jsou rozhodující rozdílné zdroje.

Další možností, jíž soudy disponují, je vyžádání si vyjádření Ministerstva spravedlnosti. Ministerstvo spravedlnosti v zásadě soudu poskytne znění pramenů práva, jež by měly být pro danou věc relevantní. Neprovádí však bližší analýzu konkrétního případu, je tedy otázkou, do jaké míry je Ministerstvo spravedlnosti schopno garantovat, že souhrn pramenů je kompletní, resp. že na věc není možné nahlížet z jiného úhlu ve světle specifik daného právního řádu. Je však zapotřebí *„počítat s tím, že informace o obsahu cizího práva, které ministerstvo získá, mohou být k dispozici jen v cizích jazycích, ať už v jazyku státu, o jehož právo se jedná, či v jazyku, v němž byly vydány sbírky cizích předpisů či jiná odborná literatura“*. [7]

Za účelem zjištění cizího práva může být postupováno také na základě dvoustranných mezinárodních smluv či tzv. Londýnské úmluvy.[8] Zde může nastat problém zejména s potřebou zajištění překladu jak žádosti o poskytnutí informací, tak následného výsledku. Využito může být také Evropské soudní síť pro občanské a obchodní věci.[9]

Dále je soud oprávněn vyžádat si součinnost účastníků řízení. Tímto však není zakládáno důkazní břemeno účastníků řízení. Otázkou je, do jaké míry je toto použitelné řešení. Má-li předložit účastník řízení obsah rozhodného práva, lze si těžko představit situaci, že bude jednat zcela objektivně a nepromítne do toho svou právní kvalifikaci dané situace, o kterou opírá svůj nárok (či svou obranu). Stejně tak, bude-li poskytnuta součinnost právního zástupce účastníka, ať už advokáta či in-house právníka, lze předpokládat, že vyjádření k obsahu rozhodného práva bude představovat spíše právní argumentaci.

Další variantou je obrátit se na experty. Soud se může obrátit na erudovanou osobu v dané oblasti (popř. na instituce srovnávacího práva či také mezinárodního práva soukromého)[10] či může ustanovit znalce z oboru Právní vztahy k cizině. Výhodou zjištění cizího práva prostřednictvím znalce je, že znalec provede celkovou analýzu a předloží rozbor relevantních právních norem, nikoliv celé texty právních předpisů. Ve vztahu ke znaleckému posudku v právním oboru (a též k vyjádření Ministerstva spravedlnosti) judikatura opakovaně zdůrazňuje, že se nebude jednat o důkaz listinou ve smyslu § 129 OSŘ apod.[11]

Dovolujeme si upozornit na jednu výjimku z výše uvedené povinnosti soudu aplikovat cizí rozhodné

právo z úřední povinnosti. Dle § 25 ZMPS v případě tzv. imperativních norem třetího státu[12] soud nemá povinnost tyto zjišťovat, ale budou použity k návrhu účastníka řízení. Podmínkou pro jejich použití je, že práva a povinnosti, o které jde, mají k takovému jinému státu dostatečně významný vztah a je to spravedlivé vzhledem k jejich povaze, účelu nebo k důsledkům jejich použití nebo nepoužití. Také v tomto případě může být použit znalecký posudek z oboru Právních vztahů k cizině, kdy znalec posoudí vztah daného právního poměru ke státu, jehož právní řád obsahuje předmětné imperativní normy, a dále i zahraniční imperativní normy.

Zásada *iura novit curia* bývá vztahována také na rozhodce, přičemž dané jednoznačně potvrdil Ústavní soud ve svém nálezu, kterým rozhodl o poučovací povinnosti rozhodců ve smyslu § 118a OSŘ.[13] Dle ustanovení § 25 odst. 3 zákona č. [216/1994](#) Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, se rozhodce řídí při rozhodování hmotným právem pro spor rozhodným, přičemž z daného vyplývá, že může být hmotným právem právo české, ale také cizí. Při aplikaci cizího práva by se pak měl rozhodce řídit § 23 a 24 ZMPS. Problém pro rozhodce však může nastat při zjišťování cizího práva. V první řadě je vhodné mít na paměti, že na rozhodce není kladen požadavek právního vzdělání. Lze předpokládat, že rozhodce (zejména ad hoc rozhodce) nebude mít se studiem cizího práva zkušenosti ani nebude disponovat prostředky, jaké teoreticky může mít soud. Rozhodci také nepřísluší instrument pro zjištění cizího práva jako soudu v podobě dožadání Ministerstva spravedlnosti o vyjádření.[14] Lze mít tedy za to, že využití znalce z oboru Právní vztahy k cizině může mít v rámci rozhodčích řízení ještě významnější roli. Může totiž představovat jeden z mála objektivních způsobů, a zřejmě časově nejekonomičtější, jak obsah zahraničního práva zjistit.

Zdůrazněme také, že znalecký posudek v oboru právní vztahy k cizině nemusí být vyžádán, resp. využit, soudem či jiným orgánem veřejné moci, nebo rozhodcem. Svůj význam může rozhodně mít také pro fyzické či právní osoby, jež jsou například účastníky právního poměru se vztahem k cizině, pro vyjasnění situace a zhodnocení svého nároku a jeho vymahatelnosti.

Znalectví v oboru Právní vztahy k cizině

Znalecký obor Právní vztahy k cizině přináší někdy otázky ohledně toho, co vše je konkrétně jeho obsahem. S ohledem na jeho specifika se tomu nelze příliš divit. Důvod spočívá zejména v tom, že předmětem znalecké činnosti není to, co je předmětem u jakéhokoliv jiného oboru a k čemu znalecké posudky slouží v soudním řízení, tj. odborná analýza skutečností a dokazování takových skutečností v soudním řízení. Právo, a to ani právo cizí, totiž není skutečností, jež může být předmětem dokazování. Takto se vyjadřují k dané otázce také české soudy, jak již bylo uvedeno výše. Je však potřeba pracovat se skutečností, že tento znalecký obor v současné době existuje a ani dle návrhu nového zákona o znalcích nemá být zrušen.[15]

S výše uvedeným pak souvisí také otázka, co je tedy předmětem znalecké činnosti v tomto oboru. Znalecký obor je nazván Právní vztahy k cizině, jistotou tedy je, že u posuzovaných otázek musí existovat nějaký vztah k zahraničí. V jaké podobě však zřejmě není úplně jednoznačné. Je možné říci, že okruh možných „právních vztahů k cizině“ je definičně neuzavřenou množinou a předmět znalecké činnosti bude tedy vždy záležet na konkrétní situaci a také specializaci daného znalce. Setkají-li se soudy se sporem, jenž bude mít vztah k cizině, bude zde existovat mezinárodní prvek a v první fázi se bude soud pohybovat primárně v oblasti mezinárodního práva soukromého. Zde bude záležet na předmětné metodě úpravy, kdy buď budou aplikovány přímé normy mezinárodního práva soukromého pro danou oblast, nebo bude kolizní metodou určeno rozhodné právo, které bude muset český soud z úřední povinnosti aplikovat, a to i když se bude jednat o právo cizí.

Specifický vztah k cizině může být pozorován též u práva Evropské unie či u mezinárodních úmluv. V rámci aplikace mezinárodních úmluv bude zvlášť obtížné pro soudy zjistit autonomní interpretaci

některých právních pojmů, jimž může být dle českého práva přikládán odlišný význam, přičemž dané lze v zásadě zjistit jen studiem doktríny, historických dokumentů a judikatury hned několika národních soudů či rozhodčích soudů k předmětné mezinárodní úmluvě. Studium judikatury národních soudů je mnohdy nezbytné také pro aplikaci právních předpisů Evropské unie, a to zejména v případech, kdy se Soudní dvůr Evropské unie k daným otázkám ještě nevyjadřoval. Teoreticky bychom však možná v této souvislosti neměli bez dalšího používat termín „zjistit právo“, máme-li vycházet z předpokladu, že soud toto právo již zná. Nicméně i v tomto případě lze říci, že se jedná o právní otázku „mající vztah k cizině“.

Proces zjišťování práva se však může rozhodně uplatnit i vůči některým evropským právním předpisům či mezinárodním úmluvám, a to těm, kterými není Česká republika vázána. V rámci Evropské unie vzpomeňme právní předpisy přijímané v rámci rozšířené spolupráce, které se zpravidla neúčastní všechny státy. Příkladem situace, kdy bude český soud povinen aplikovat mezinárodní úmluvu obsahující například přímé normy, může být soudní řízení, v rámci kterého bude určeno rozhodné právo jiného státu. Součástí tohoto právního řádu je pak mezinárodní úmluva, kterou je předmětný stát vázán, není jí však vázána Česká republika.

Specifickou bude také situace, kdy se bude určovat rozhodné právo na základě kolizních norem (např. i evropských), ale těmito kolizními normami bude sledována materiální spravedlnost[16] a před samotným určením rozhodného práva, resp. v jeho průběhu, budou muset být posuzovány též hmotněprávní normy právních řádů, jež přicházejí v úvahu. Také v tomto případě lze uvažovat o aplikaci znaleckého posudku z oboru Právních vztahů k cizině.

Zajímavé může být zjišťování práva také v oblasti mezinárodního obchodu a mezinárodní obchodní arbitráže. Například pravidla mezinárodních rozhodčích soudů jako je Mezinárodní rozhodčí soud v Londýně (*The London Court of International Arbitration*) nebo Mezinárodní rozhodčí soud Mezinárodní obchodní komory v Paříži (*International Court of Arbitration, International Chambre of Commerce - ICC*) rozhodně nejsou součástí českého právního řádu, podobně modelové právo zpracované organizací UNCITRAL nebo Principles of European Contract Law, jež si mohou strany zvolit jako právo rozhodné, dále též principy UNIDROIT, podmínky INCOTERMS, FIDIC a další. Spory týkající se obchodních transakcí s těmito variantami v oblasti práva rozhodného se přitom budou objevovat zejména u mezinárodních obchodních arbitráží.

Specifické otázky v rámci oboru Právní vztahy k cizině se pak mohou vedle samotného průběhu mezinárodního rozhodčího řízení objevit i v případě uznání a výkonu zahraničních rozhodčích nálezů, ať již dle ZMPS či, a to především, dle Newyorské úmluvy.[17]

Závěr

S ohledem na zásadu *iura novit curia*, samotnou podstatu mezinárodního práva soukromého a kolizních norem a § 23 ZMPS nemůže znalecký posudek v oboru Právní vztahy k cizině dokazovat právo, neboť ať už právo, které je součástí českého právního řádu, tak právo cizí, nepředstavuje skutečnosti, resp. skutkové okolnosti, jež by podléhaly dokazování a u kterých by nesli účastníci sporu důkazní břemeno. Znalecký posudek bude tedy vždy představovat pouze způsob, kterým si soud, rozhodce či jiný rozhodující orgán zajistí znalost příslušného práva včetně způsobu jeho aplikace v konkrétním právním řádu, popř. způsob, který zvolí účastník řízení pro součinnost s rozhodujícím orgánem za účelem zjištění obsahu rozhodného práva. Výše uvedené je dle autorů tohoto článku základní premisou, se kterou je nutné na znalectví v právním oboru nahlížet. Dále je důležité zdůraznit, že výčet otázek, které je možné znaleckým posudkem v oboru Právní vztahy k cizině posoudit, je neuzavřený. Může se vztahovat i na otázky vyplývající z mezinárodních smluv, evropského práva, zahraničních rozhodčích pravidel i *lex mercatoria*. Vždy bude proto potřeba

každý případ posoudit ad hoc a stanovit, zda je možné pro daný případ znalecký posudek v oboru Právních vztahů k cizině použít, a to zejména s ohledem na specializaci konkrétního znalce.

Nutno mít ale na paměti, že znaleckého posudku nemusí využít jen soud, orgán veřejné moci či rozhodce, naopak jeho využití může být zajímavé také pro fyzické či právnické osoby, jež si například přejí vyjasnit otázky ohledně svého nároku a jeho případné vymahatelnosti.

JUDr. Jan Brodec, LL.M., Ph.D.,
advokát

Mgr. Helena Skalská,
advokátní koncipientka

[BRODEC & PARTNERS s.r.o., advokátní kancelář](#)

Rubešova 162/8
120 00 Praha 2

Tel.: +420 224 247 215
e-mail: info@akbrodec.cz

[1] GERLOCH, A. (2007). Teorie práva. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., s. 207; FOJTÍK, L. Praktické projevy zásady iura novit curia v civilním soudním řízení. Dostupné na [www,k dispozici >>> zde](http://www.kdispozici.cz). [přístup dne 21. 6. 2017].

[2] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010. Dále také PAUKNEROVÁ, M.; BRODEC, J. in: ESPLUGUES, C., IGLESIAS, J. L., PALAO, G. (2011). Application of Foreign Law. Munich: Sellier. s. 175.

[3] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010, ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1012/2013, ze dne 31. 3. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1115/2014, rozhodnutí Ústavního soudu ze dne 3. 4. 2012, sp. zn. Pl. ÚS 2/11 aj. Jiný názor ohledně platnosti zásady iura novit curia na cizí právo je vyjádřen např. v PAUKNEROVÁ, M.; BRODEC, J. in: ESPLUGUES, C., IGLESIAS, J. L., PALAO, G. (2011). Application of Foreign Law. Munich: Sellier. s. 176. Jedná se v zásadě spíše o zpřesnění, když je uvedeno, že zásada iura novit curia se sice vztahuje jen na lex fori (tj. právo České republiky), ale cizí právo je třeba považovat za právo, nikoliv za skutečnost, jež má být dokazována, a soud má povinnost obsah cizího práva zjistit a aplikovat z úřední povinnosti.

[4] Srov. PAUKNEROVÁ, M.; BRODEC, J. in: ESPLUGUES, C., IGLESIAS, J. L., PALAO, G. (2011). Application of Foreign Law. Munich: Sellier. s. 175 a 176; PAUKNEROVÁ, M. in: KUČERA, Z.; PAUKNEROVÁ, M.; RŮŽIČKA, K. A KOL. (2015). Mezinárodní právo soukromé. 8. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk; Brno: Doplněk, s. 184 až 186.

[5] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010.

[6] BŘÍZA, P.; FIŠEROVÁ, Z. in: BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. (2014). Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H.

- Beck, s. 144 až 150. Dostupné na www.beck-online.cz [přístup dne 22. 6. 2017].
- [7] BŘÍZA, P.; FIŠEROVÁ, Z. in: BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. (2014). Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 144 až 150. Dostupné na www.beck-online.cz [přístup dne 22. 6. 2017].
- [8] Evropská úmluva o poskytování informací o cizím právu (Londýn, 7. 6. 1968, sdělení č. 221/1998 Sb.) a její Dodatkový protokol. (ZAVADILOVÁ, M.; BELLOŇOVÁ, P. in: PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ M., a kol. (2013). Zákon o mezinárodním právu soukromém - Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 172).
- [9] BŘÍZA, P.; FIŠEROVÁ, Z. in: BŘÍZA, P.; BŘICHÁČEK, T.; FIŠEROVÁ, Z.; HORÁK, P.; PTÁČEK, L.; SVOBODA, J. (2014). Zákon o mezinárodním právu soukromém. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, s. 144 až 150. Dostupné na www.beck-online.cz [přístup dne 22. 6. 2017].
- [10] Srov. ZAVADILOVÁ, M.; BELLOŇOVÁ, P. in: PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ M., a kol. (2013). Zákon o mezinárodním právu soukromém - Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 172.
- [11] Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 2012, sp. zn. 33 Cdo 3117/2010, ze dne 27. 8. 2013, sp. zn. 21 Cdo 1012/2013, ze dne 31. 3. 2016, sp. zn. 29 Cdo 1115/2014 aj.
- [12] Imperativními normami třetího státu se dle § 25 ZMPS rozumí ustanovení právního řádu jiného státu, kterého se podle ustanovení ZMPS nemá použít, avšak podle právního řádu, jehož jsou součástí, se jich má použít bez ohledu na to, kterým právním řádem se řídí práva a povinnosti, o které jde.
- [13] Nález Ústavního soudu ze dne 8. 3. 2011, sp. zn. I ÚS 3227/07.
- [14] Rozhodce by však mohl požádat o součinnost při získání potřebného zahraničního předpisu příslušný obecný soud. RŮŽIČKA, K. in: in: PAUKNEROVÁ, M., ROZEHNALOVÁ, N., ZAVADILOVÁ M., a kol. (2013). Zákon o mezinárodním právu soukromém - Komentář. Praha: Wolters Kluwer ČR, s. 789.
- [15] Viz Návrh zákona o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech, 103/16 dostupný na internetových stránkách Hospodářské komory České republiky, Dostupné na [www](http://www.hkcr.cz), k dispozici >>> [zde](#).
- [16] V případě sledování tzv. materiální spravedlnosti bývá rozhodné právo určováno na základě hmotněprávního řešení. Kolizní spravedlnost na druhou stranu směřuje k aplikaci právního řádu, který je danému právnímu poměru nejbližší.
- [17] Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, vyhláška č. [74/1959](#) Sb. ze dne 6. 11. 1959.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)

- [DEAL MONITOR](#)